

Гальцева Т. О.

<https://orcid.org/0000-0001-7447-4776>

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Величко Р. В.

<https://orcid.org/0000-0002-4242-0033>

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ІМПЛІЦИТНА КОНЦЕПЦІЯ СКЛАДНОЇ ЖИТТЄВОЇ СИТУАЦІЇ: ЗМІСТ І КРИТЕРІЇ СУБ'ЄКТИВНОЇ КАТЕГОРИЗАЦІЇ

Стаття присвячена емпіричному дослідженню суб'єктивного розуміння поняття «складна життєва ситуація» (СЖС) у двох взаємодоповнюючих аспектах: змістовному (що саме вважається складним) та критеріальному (за якими ознаками ситуація визначається як складна). Матеріалом слугували відповіді 310 дорослих респондентів на два відкриті запитання анкети. Контент-аналіз відповідей на запитання «Які життєві ситуації Ви вважаєте складними?» виявив сім змістовних категорій: втрата та горе (69,7 %), здоров'я та тілесність (58,7 %), сімейні та міжособистісні конфлікти (52,3 %), фінансові та матеріальні труднощі (50,3 %), війна та вимушені зміни середовища (26,1 %), психологічна та екзистенційна криза (23,5 %), навчальні та професійні труднощі (7,4 %), а також два способи визначення СЖС – об'єктивно-орієнтований (91,3 %) і суб'єктивно-орієнтований (3,2 %). Контент-аналіз відповідей на запитання «Як Ви розумієте різницю між ситуацією і складною життєвою ситуацією?» виявив вісім імпліцитних критеріїв розмежування: ресурсна недостатність (44,8 %), емоційне навантаження (37,7 %), складність/неможливість самостійного вирішення (36,8 %), масштаб впливу на життя (22,3 %), негативна валентність (18,7 %), тривалість у часі (10,6 %), порушення звичного перебігу життя (9,0 %), загроза безпеці/благополуччю (8,7 %). Показано, що ці критерії структурно відтворюють компоненти первинної когнітивної оцінки за Р. Лазарусом і С. Фолкман та узгоджуються з теорією імпліцитних уявлень К. Девек. Встановлено, що спосіб постановки запитання суттєво змінює співвідношення об'єктивно- і суб'єктивно-орієнтованих відповідей. Результати обговорюються у контексті ситуаційного підходу, моделі стресу та воєнного контексту.

Ключові слова: складна життєва ситуація, копінг, суб'єктивна категоризація, імпліцитні критерії, імпліцитні теорії, імпліцитні уявлення, особистість, контент-аналіз, первинна когнітивна оцінка, війна, воєнний контекст, воєнні події.

Постановка проблеми. Поняття «складна життєва ситуація» (СЖС) є одним із центральних у психології подолання, кризовій психології та психології особистісної стійкості. Проте питання про те, як самі люди суб'єктивно розуміють та категоризують складне у власному житті, залишається дослідженням недостатньо: більшість підходів орієнтовані на об'єктивні критерії – стресові події, рівень загрози, тривалість впливу, – тоді як когнітивне й емоційне конструювання складності самою людиною лишається в тіні. Це має практичні наслідки: психологічна допомога, орієнтована виключно на об'єктивно «важкі» події, може не враховувати

ситуацій внутрішньої кризи, які суб'єктивно переживаються як не менш складні.

Питання суб'єктивної категоризації СЖС має щонайменше два виміри. Перший – змістовний: що саме люди відносять до складних ситуацій. Другий, глибший – критеріальний: за якими ознаками у повсякденному мисленні проводиться сама межа між звичайною ситуацією і СЖС, незалежно від конкретного змісту події. Другий вимір дозволяє зрозуміти імпліцитні когнітивні схеми, що визначають, чому та чи інша подія взагалі потрапляє до категорії «складного». Актуальність цієї проблематики посилюється воєнними подіями, які суттєво трансформували колективне уявлення

про складні ситуації, додавши до нього евакуацію, вимушену міграцію, втрату домовки та постійну загрозу безпеці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. К. Левін [1] заклав основи інтеракціоністського підходу, за яким поведінку визначає не об'єктивна ситуація, а та, що суб'єктивно переживається людиною. Л. Росс і Р. Нісбетт [2] сформулювали принцип суб'єктивної інтерпретації впливу ситуації; Д. Магнуссон [3] розробив багаторівневу концепцію ситуації (стимули, епізоди, параметри середовища та їх суб'єктивні репрезентації).

Фундаментальною для розуміння суб'єктивного виміру СЖС є концепція первинної когнітивної оцінки Р. Лазаруса та С. Фолкман [4]: стресова реакція визначається не об'єктивними характеристиками події, а оцінкою того, чи є ситуація загрозливою і чи перевищує вона наявні ресурси подолання. Первинна оцінка складається з релевантності ситуації для цілей особистості, її валентності (шкода/загроза, виклик) та, на етапі вторинної оцінки, – наявних ресурсів і керованості обставинами. Ці компоненти є теоретичним орієнтиром для пошуку критеріїв, за якими людина відрізняє звичайну ситуацію від складної.

Важливим доповненням є підхід В. Г. Панка [5], який виокремлює в структурі життєвої ситуації зовнішні (об'єктивні) та внутрішні (суб'єктивні) умови життєдіяльності особистості, що функціонують як на усвідомлюваному, так і на неусвідомлюваному рівнях, і зумовлюють усвідомлення особистістю сенсу власної життєдіяльності («інсайт», «акт об'єктивації»); напрямки особистісних змін під впливом критичної ситуації залежить від здатності інтегрувати психотравмуючий досвід у подальший розвиток [6]. В. Предко [7] розглядає складну життєву ситуацію як провідний психологічний механізм трансформації особистості: переживання такої ситуації дає змогу переосмислити ціннісні орієнтації, зміцнює афективну й удосконалює когнітивну сфери, а біль і страждання, пов'язані з подоланням СЖС, парадоксальним чином слугують ресурсом зцілення та основою формування життєстійкості – здатності долати перешкоди, зберігати внутрішню рівновагу, психологічне благополуччя та відповідально ставитися до життєвого плину.

Контент-аналіз як метод вивчення суб'єктивних уявлень застосовується широко [9], проте систематичного аналізу, що розрізняв би змістовний і критеріальний виміри СЖС на українській вибірці з урахуванням воєнного контексту, в доступній літературі не виявлено. Таким чином, питання

про критерії, за якими люди відрізняють складну ситуацію від звичайної, залишається відкритим.

Постановка завдання. Мета статті – емпірично дослідити суб'єктивну категоризацію СЖС у двох взаємодоповнюючих аспектах: змістовному (які ситуації вважаються складними) та критеріальному (за якими імпліцитними ознаками проводиться межа між звичайною ситуацією і СЖС), а також співвіднести результати з класичними моделями когнітивної оцінки стресу.

Завдання дослідження: 1) систематизувати змістовні категорії СЖС та визначити їх частотність; 2) порівняти об'єктивно-і суб'єктивно-орієнтований способи визначення СЖС; 3) проаналізувати воєнний контекст як чинник категоризації; 4) виявити систему імпліцитних критеріїв розмежування ситуації і СЖС; 5) співвіднести критерії з компонентами первинної когнітивної оцінки [4] та теорією імпліцитних уявлень [8]; 6) обговорити практичні наслідки для психологічної діагностики та допомоги.

Методи та організація дослідження. Вибірку склали 310 дорослих респондентів (переважно особи з вищою психологічною освітою або ті, хто її здобуває) віком 18–55 років. Дані збиралися шляхом онлайн-анкетування у 2024–2025 рр. Матеріалом слугували відповіді на два відкриті запитання: (а) *«Які життєві ситуації Ви вважаєте складними?»* – для виявлення змістовного наповнення поняття СЖС; (б) *«Як Ви розумієте різницю між ситуацією і складною життєвою ситуацією?»* – для виявлення імпліцитних критеріїв розмежування цих понять незалежно від змісту ситуації.

Контент-аналіз відповідей на запитання «а» здійснювався у чотири етапи: первинне ознайомлення з масивом і виявлення повторюваних смислових одиниць; індуктивне формування категорій з подальшою теоретичною валідацією; кодування за двома схемами – множинне (кілька міток на відповідь) і за домінуючою категорією; кількісний підрахунок частот. Окремо визначався спосіб формування відповіді: об'єктивно-орієнтований (через зовнішні події), суб'єктивно-орієнтований (через внутрішній стан: «коли не можу впоратися», «коли бракує ресурсів») або змішаний.

Контент-аналіз відповідей на запитання «б» будувався за аналогічною логікою: відкрите кодування масиву відповідей дозволило виявити повторювані смислові одиниці, що вказують на ознаки розмежування ситуації і СЖС; на їх основі індуктивно сформовано вісім категорій-критеріїв, кожна з яких зіставлялася з компонентами теорії

первинної когнітивної оцінки [4] та імпліцитних уявлень [8] для теоретичної валідації; кодування – множинне, на основі стійких лексико-семантичних маркерів; відповіді без чіткого узагальненого критерію віднесено до залишкової категорії. Обмеженням є одноосібне кодування без формальної перевірки міжкодувальної узгодженості; перспективний напрям валідації – перекодування незалежним експертом.

Виклад основного матеріалу. Контент-аналіз 310 відповідей виявив сім змістовних категорій та дві додаткові (таблиця 1).

Таблиця 1
Категорії суб'єктивної класифікації складних життєвих ситуацій (N = 310, множинне кодування)

№	Категорія	n	% (від N = 310)	Ранг
1	Втрата та горе	216	69,7	1
2	Здоров'я та тілесність	182	58,7	2
3	Фінансові та матеріальні труднощі	156	50,3	5
4	Сімейні та міжособистісні конфлікти	162	52,3	4
5	Війна та вимушені зміни середовища	81	26,1	6
6	Психологічна та екзистенційна криза	73	23,5	7
7	Навчальні та професійні труднощі	23	7,4	8
8	Загальне визначення (без конкретики)	64	20,6	–
9	Нерелевантна відповідь	5	1,6	–

«Втрата та горе» (69,7 %) – найпоширеніша категорія, охоплює смерть близьких, розлучення, розрив стосунків, втрату тварини: «Смерть близької людини, розрив довготривалих стосунків, втрата здоров'я». Це узгоджується зі шкалою Холмса-Рає [10], де смерть подружжя і розлучення посідають найвищі позиції.

«Здоров'я та тілесність» (58,7 %) включає хвороби, інвалідність, а також ментальне здоров'я – депресію, вигорання, залежності: «Ментальні проблеми, грошові проблеми, складні сімейні стосунки, втрата близької людини, загроза життю». Респонденти часто об'єднують фізичне і психічне здоров'я в одну категорію, що свідчить про біопсихосоціальне розуміння.

«Сімейні та міжособистісні конфлікти» (52,3 %) та «Фінансові та матеріальні труднощі» (50,3 %) посідають третю і четверту позиції: перша охоплює насильство, булінг, аб'юзивні стосунки; друга – втрату роботи, борги, нестачу

коштів. Обидві категорії підтверджують класичні уявлення про стресогенність міжособистісних і матеріальних труднощів.

«Психологічна та екзистенційна криза» (23,5 %), попри меншу частотність, теоретично найзначущіша: фіксує складність через внутрішній стан, а не зовнішню подію: «Ті, що пов'язані з невизначеністю у майбутньому, де немає однозначного правильного рішення». Категорія корелює із суб'єктивно-орієнтованим способом визначення СЖС і відображає екзистенційну площину переживання складності. Найменш частотна – «Навчальні та професійні труднощі» (7,4 %).

Поряд зі змістом, виявлено якісну відмінність у способі визначення СЖС (таблиця 2).

Таблиця 2
Способи суб'єктивного визначення складної життєвої ситуації (N = 310)

Спосіб визначення СЖС	n	%	Характеристика
Об'єктивно-орієнтований	283	91,3	Через зовнішні події
Суб'єктивно-орієнтований	10	3,2	Через внутрішні стани
Змішаний	12	3,9	Обидва виміри
Не визначено (нерелевантна)	5	1,6	Порожня / жарт

Об'єктивно-орієнтований спосіб (91,3 %) визначає СЖС через конкретні зовнішні факти: «Втрата роботи, серйозна хвороба, смерть близької людини, насилля або загроза безпеці». Суб'єктивно-орієнтований (3,2 %) – через внутрішній стан: «Для мене складними є ті ситуації, де не вистачає контролю, ресурсів або підтримки». Ця асиметрія (91,3 % та 3,2 %) свідчить, що в масовій свідомості «складне» ототожнюється насамперед із зовнішньою подією; втім це значною мірою залежить від формулювання запитання.

Категорія «Війна та вимушені зміни середовища» (26,1 %) є повноцінним компонентом суб'єктивного уявлення про складне в українській вибірці 2024–2025 рр.: «Яскравий приклад сьогодення – війна, де люди втрачають рідних, домівки, травмуються від прильотів». Найчастіше вона поєднується з категоріями «Втрата та горе», «Фінансові труднощі» і «Сімейні конфлікти», що свідчить про поліфакторний характер воєннотривожних СЖС і потребу доповнення стандартних переліків стресових подій [10] воєннотривожними ситуаціями.

У 20,6 % відповідей (64 особи) кваліфіковано як «загальне визначення» – абстрактний опис

ознак СЖС без прикладів: «Складна ситуація – це обставини, які суттєво порушують звичний ритм життя та вимагають значних внутрішніх ресурсів для подолання». Такі відповіді найближчі до академічного визначення СЖС.

Контент-аналіз відповідей на запитання «Як Ви розумієте різницю між ситуацією і складною життєвою ситуацією?» виявив вісім критеріїв, за якими респонденти імпліцитно розмежовують ці поняття. На відміну від змістовної категоризації, яка фіксує, що вважається складним, ця система фіксує те, за якою ознакою ситуація потрапляє до розряду складних незалежно від її змісту (таблиця 3).

Таблиця 3

Імпліцитні критерії розмежування ситуації та складної життєвої ситуації (N = 310, множинне кодування)

№	Критерій	n	% (від N = 310)	Ранг
А	Ресурсна недостатність	139	44,8	1
Б	Емоційне навантаження та стрес	117	37,7	2
В	Складність / неможливість самостійного вирішення	114	36,8	3
Г	Масштаб впливу на життя	69	22,3	4
Д	Негативна валентність	58	18,7	5
Е	Тривалість у часі	33	10,6	6
Є	Порушення звичного перебігу життя	28	9,0	7
Ж	Загроза безпеці, здоров'ю, благополуччю	27	8,7	8
0	Неможливо однозначно класифікувати	39	12,6	–
00	Нерелевантна відповідь	7	2,3	–

«Ресурсна недостатність» (44,8 %) – найпоширеніший критерій: СЖС визначається через потребу в додаткових зусиллях чи підтримці, тоді як звичайна ситуація долається наявними ресурсами: «Складна життєва ситуація – це коли людині важко впоратися самій з цією подією». Критерій найточніше відтворює логіку вторинної когнітивної оцінки [4] – співвідношення вимог ситуації та ресурсів подолання.

«Емоційне навантаження та стрес» (37,7 %) визначає СЖС через інтенсивність переживання: «Складна життєва ситуація змушує тебе перебувати у постійному стресі». «Складність/неможливість самостійного вирішення» (36,8 %) фіксує відсутність доступного рішення: «Складна ситуація це коли ти не розумієш що робити далі... а звичайна ситуація це коли ти без якихось проблем можеш її вирішити». На відміну від ресурсного

критерію (кількісний брак засобів), цей радше вказує на якісну відсутність контрольованості ситуації.

«Масштаб впливу на життя» (22,3 %) визначає складність через ступінь впливу події на життя в цілому: «...складна життєва ситуація – це така обставина, яка суттєво ускладнює нормальне життя» – відповідає компоненту релевантності ситуації для цілей особистості в структурі первинної оцінки [4]. «Негативна валентність» (18,7 %) підкреслює, що звичайна ситуація може бути нейтральною чи приємною, а СЖС – вибірково негативна: «Ситуація вона може бути як позитивна, так і негативна..., а складна життєва ситуація може викликати психологічні проблеми».

«Тривалість у часі» (10,6 %) розмежовує поняття темпорально: ситуація – одномоментна подія, СЖС – тривалий період: «ситуація-окремий момент, складна життєва ситуація-цілий період».

«Порушення звичного перебігу життя» (9,0 %) описує СЖС як таку, що «вибиває з колії» («...вибиває нас із звичного темпу життя та емоційного стану»).

«Загроза безпеці, здоров'ю, благополуччю» (8,7 %), попри найнижчу частотність, прямо відтворює компонент загрози в структурі первинної оцінки: «...обставини, які створюють загрозу благополуччю людини».

15,0 % відповідей (12,6 % – конкретні приклади без вербалізованого критерію та 2,3 % – нерелевантні) не отримали жодної категоріальної мітки, наприклад: «Різниця дуже велика». Наявність такої залишкової категорії є очікуваною для контент-аналізу відкритих відповідей і не ставить під сумнів стійкість основної категоріальної системи.

Зіставлення критеріїв із компонентами моделі Р. Лазаруса та С. Фолкман [4] показує, що імпліцитна структура повсякденного мислення про складність відтворює академічну модель когнітивної оцінки: «Загроза безпеці» відповідає компоненту загрози; «Масштаб впливу» – релевантності ситуації для цілей особистості; «Негативна валентність» – валентності первинної оцінки; «Ресурсна недостатність» і «Складність вирішення» – вторинній оцінці ресурсів і керованості; «Тривалість» і «Порушення перебігу життя» – ознакам хронічного, на відміну від гострого, стресора. Активне використання ресурсного критерію може відображати імпліцитні уявлення про обмеженість особистісних ресурсів (К. Двек [8]), тоді як акцент на можливості впоратися власними силами відповідає інкрементальним уявленням про здатність до розвитку.

Обговорення результатів. Виявлена ієрархія змістовних категорій – з домінуванням «Втрати та горя» і «Здоров'я» – узгоджується зі шкалою Холмса-Рає [10]; висока частотність «Сімейних та міжособистісних конфліктів» (52,3 %) підтверджує концепції ресурсів підтримки як буфера стресу [11].

Найважливішим інтегративним результатом є зіставлення двох частин дослідження: коли респондентів просили навести приклади складних ситуацій (запитання «а»), лише 3,2 % відповідей спиралися на внутрішні критерії, тоді як 91,3 % – на перелік зовнішніх подій. Натомість коли респондентів просили поміркувати над самою відмінністю понять (запитання «б»), провідними виявилися саме внутрішні, процесуальні критерії – ресурсна недостатність (44,8 %), емоційне навантаження (37,7 %), неможливість самостійного вирішення (36,8 %). Це означає, що суб'єктивно-орієнтоване, ресурсне розуміння складності присутнє в буденній свідомості значно ширше, ніж видно з переліку прикладів, – воно не актуалізується спонтанно і потребує спеціального рефлексивного запиту. Це важливе методологічне застереження: спосіб формулювання запитання істотно визначає, який шар імпліцитних уявлень буде зафіксовано.

Той факт, що саме ресурсний критерій є найчастотнішим при рефлексії над сутнісною відмінністю (44,8 %), є прямим емпіричним підтвердженням психологічної реалістичності моделі Р. Лазаруса [4] на рівні буденної свідомості. Це має практичне значення: людина, яка переживає внутрішню кризу, але не може ідентифікувати конкретну «об'єктивно важку» подію, може вважати свій стан «недостатньо серйозним» для звернення по допомогу. Цілеспрямоване використання в психодіагностичній бесіді запитань, що спонукають до рефлексії над власними критеріями складності (а не лише переліку подій), може знизити цей бар'єр.

Контекст воєнної ситуації в Україні породжує специфічний тип СЖС, що поєднує загрозу безпеці, втрату середовища, фінансову нестабільність і соціальну ізоляцію. Показово, що критерій «Загроза безпеці» із запитання «б» (8,7 %) і змістовна категорія «Війна та вимушені зміни середовища» із запитання «а» (26,1 %) є змістовно спорідненими, попри те, що належать до різних одиниць аналізу (критерій розмежування та змістовна категорія відповідно) і тому не підлягають прямому статистичному зіставленню за частотою; їх співіснування вказує на високу психологічну

значущість загрози базовій безпеці в умовах війни. П'ять із восьми критеріїв розмежування мають прямі теоретичні відповідники в структурі когнітивної оцінки [4], що підтверджує її екологічну валідність для української вибірки; критерії тривалості та порушення перебігу життя доповнюють модель темпоральним виміром.

Висновки. 1. Суб'єктивна категоризація СЖС структурується навколо семи змістовних категорій; домінують «Втрата та горе» (69,7 %), «Здоров'я та тілесність» (58,7 %) і «Сімейні та міжособистісні конфлікти» (52,3 %); найменш частотна – «Навчальні та професійні труднощі» (7,4 %).

2. Виявлено якісну асиметрію між об'єктивно-орієнтованим (91,3 %) і суб'єктивно-орієнтованим (3,2 %) способами визначення СЖС при переліку прикладів: у масовій свідомості «складне» стихійно ототожнюється із зовнішніми подіями.

3. Незалежний контент-аналіз відповідей про сутнісну відмінність понять виявив вісім імпліцитних критеріїв розмежування: ресурсну недостатність (44,8 %), емоційне навантаження (37,7 %), складність/неможливість самостійного вирішення (36,8 %), масштаб впливу на життя (22,3 %), негативну валентність (18,7 %), тривалість у часі (10,6 %), порушення звичного перебігу життя (9,0 %) та загрозу безпеці/благополуччю (8,7 %); провідну позицію посідають ресурсні й процесуальні, а не подієві критерії.

4. Частка суб'єктивно-орієнтованих відповідей суттєво залежить від формулювання запитання: при переліку прикладів вона становить лише 3,2 %, тоді як при прямій рефлексії провідні критерії за своєю природою суб'єктивно-орієнтовані й охоплюють 36,8–44,8 % відповідей – суб'єктивно-ресурсне розуміння складності присутнє в буденній свідомості значно ширше, ніж фіксується спонтанним переліком прикладів.

5. Виявлені критерії структурно узгоджуються з компонентами первинної й вторинної когнітивної оцінки [4] (загроза, релевантність, валентність, ресурси, керованість) та теорією імпліцитних уявлень К. Двек [8]. В умовах війни категорія «Війна та вимушені зміни середовища» (26,1 %) є невід'ємним компонентом уявлення про СЖС і резонує з критерієм загрози безпеці, що вимагає включення воєнно-специфічних ситуацій до стандартних класифікацій при роботі з українськими вибірками.

Перспективами подальших досліджень можуть бути такі: а) включення психоосвітнього

компонента щодо суб'єктивного, ресурсного виміру складності у програми психопрофілактики; б) розширення переліків стресових подій воєнно-специфічними ситуаціями; в) використання в психодіагностичній бесіді запитань, що спонукають до рефлексії над власними критеріями складності, а не лише переліку подій. Перспективи подальших

досліджень: кореляційний аналіз зв'язку критеріїв розмежування з профілем імпліцитних уявлень особистості; порівняльний аналіз між соціально-демографічними групами; верифікація категоріальної схеми незалежним кодувальником; лонгітюдне відстеження трансформації уявлень про СЖС у процесі подолання.

Список літератури:

1. Lewin K. A Dynamic Theory of Personality. New York : McGraw-Hill, 1935. 286 p.
2. Ross L., Nisbett R. The Person and the Situation: Perspectives of Social Psychology. New York : McGraw-Hill, 1991. 286 p.
3. Magnusson D. Wanted: A psychology of situations. In D. Magnusson (Ed.), *Toward a Psychology of Situations: An Interactional Perspective*. Hillsdale, NJ : Lawrence Erlbaum, 1981. pp. 9–32.
4. Lazarus R. S., Folkman S. Stress, appraisal, and coping. New York : Springer, 1984. 445 p.
5. Панок В. Г. Прикладна психологія. Теоретичні проблеми : монографія. Київ : Ніка-Центр, 2017. 188 с.
6. Предко Д. Є., Ларін Д. І. Релігійна віра як чинник подолання критичних життєвих ситуацій. *Психологічний часопис*. 2017. № 4(8). С. 76–86.
7. Предко В. Складна життєва ситуація як провідна умова формування життєстійкості особистості. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2021. № 54(1). С. 74–99. <https://doi.org/10.33216/2219-2654-2021-54-1-74-99>
8. Dweck C. S. Mindset: The New Psychology of Success. New York : Random House, 2006. 276 p.
9. Krippendorff K. Content Analysis: An Introduction to Its Methodology. 4th ed. Thousand Oaks, CA : SAGE, 2019. 456 p.
10. Holmes T. H., Rahe R. H. The social readjustment rating scale. *Journal of Psychosomatic Research*. 1967. Vol. 11, № 2. P. 213–218. [https://doi.org/10.1016/0022-3999\(67\)90010-4](https://doi.org/10.1016/0022-3999(67)90010-4)
11. Cohen S., Wills T. A. Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*. 1985. Vol. 98, № 2. P. 310–357. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.98.2.310>

Haltseva T. O., Velychko R. V. IMPLICIT CONCEPT OF A DIFFICULT LIFE SITUATION: CONTENT AND CRITERIA OF SUBJECTIVE CATEGORIZATION

The article examines adults' subjective understanding of a 'difficult life situation' (DLS) in two complementary respects: content-based (what is considered difficult) and criterial (by which features a situation is defined as difficult), based on 310 respondents' answers to two open-ended questionnaire items. Content analysis of 'What life situations do you consider difficult?' identified seven content categories: loss and grief (69.7 %), health (58.7 %), family and interpersonal conflicts (52.3 %), financial difficulties (50.3 %), war and forced relocation (26.1 %), psychological and existential crisis (23.5 %), and educational/professional challenges (7.4 %), plus two modes of defining DLS – objectively (91.3 %) and subjectively-oriented (3.2 %). Content analysis of 'How do you understand the difference between a situation and a difficult life situation?' yielded eight implicit differentiation criteria: resource insufficiency (44.8 %), emotional burden (37.7 %), difficulty of resolution (36.8 %), scope of impact (22.3 %), negative valence (18.7 %), duration (10.6 %), disruption of life course (9.0 %), and threat to safety/wellbeing (8.7 %). These criteria structurally mirror components of primary cognitive appraisal (Lazarus, Folkman) and align with Dweck's implicit theories. Question framing is shown to substantially shift the balance of objectively versus subjectively-oriented responses. Results are discussed within the situational approach, the transactional stress model, and the wartime context.

Keywords: difficult life situation, coping, subjective categorization, implicit criteria, implicit theories, implicit beliefs, personality, content analysis, primary cognitive appraisal, war, wartime context, wartime events.

Дата першого надходження статті до видання: 03.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.09.2026